

24-30 yanvar 2019-cu il

Ziyad Səmədzadə: "Zaman Azərbaycanın sənaye siyasətinin bir daha düzgün, gələcəyə hədəflənmiş olduğunu təsdiq etdi"

Müəssisəmiz akademik, Milli Məclisin (MM) İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Ziyad Səmədzadədir.

-Ziyad müəllim, bugünlərdə dövlət başçısı İlham Əliyevin iştirakı ilə Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisində inşa olunmuş "SOCAR karbamid" zavodunun açılışı keçirildi. Bir iqtisadçı-alim kimi belə bir zavodun işə düşməsinə Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafına töhfəsi baxımından necə qiymətləndirirsiniz?

- Ümumiyyətlə, ölkəmizdə dü-

Həmçinin, qeyd edim ki, "SOCAR karbamid" zavodunun istehsalatı başlanılması ölkədə azot gübrəsi idxalına ehtiyacı aradan qaldıracaq, bununla da ölkənin xarici valyuta xərcləri azalacaq. Çünki zavod ildə 435 milyon kubmetr təbii qaz həcmindən xammal kimi istifadə etməklə 650-660 min ton karbamid məhsulu istehsal etmək gücündədir. İstehsal həcminin 70 faizi də məhz ixrac üçün nəzərdə tutulur ki, bu da ölkəyə hər il 160 milyon dollara qədər əlavə gəlirin daxil olmasına imkan verəcək.

lara satsaydıq, bundan təqribən 80 milyon dollar vəsait əldə edə bilərdik. Ancaq karbamid şəklində istehsal olunacaq məhsulun dəyəri 150-160 milyon dollar olacaqdır. Yəni, biz səmərəliliyi, demək olar ki, iki dəfə artırmışıq. Ölkəmiz üçün çox gözəl ixrac məhsulu yaratmışıq", - deyərək dövlət başçısı bir daha vurğulmuş oldu ki, kənd təsərrüfatının inkişafı üçün yerli gübrə yaradılıb və ölkənin qeyri-neft sənayesinə böyük töhfə verilib. Yəni, zavodun fəaliyyətə başlaması, bu kimi məqsədləri, hədəfləri güdür. Bir sözlə, biz bütün məqsədlərə çatmışıq.

- Yerli gəlmişkən, Azərbaycan iqtisadiyyatının tərəqqisində, müstəqil dövlətçilik siyasətimizin həyata keçirilməsində, xüsusilə uğurlu neft strategiyasının inkişafında böyük və əsas rol olan SOCAR barədə nə deyərdiniz?

- Bilirsiniz, müstəqilliyin əsas təminat sütunlarından biri iqtisadi güc və tərəqqidir. Dövlətin iqtisadi potensialı onun müstəqilliyini möhkəmləndirir, müstəqillik də öz növbəsində iqtisadi inkişaf və yüksəliş üçün münbit zəmin yaradır. Bu gün Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti - SOCAR-ın həm də müxtəlif ölkələrdə genişmiqyaslı layihələr və əməliyyatlar həyata keçirməklə enerji bazarlarının mühüm iştirakçısına çevrilməsi dövlətimizin müstəqil xarici və daxili siyasəti nəticəsində mümkün olub. Hələ keçən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində lokal neft hasilatçısı olan SOCAR "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasından ötən 25 il ərzində öz inkişafının növbəti tarixi mərhələsinə astanasına çatmışdır. Son illər Azərbaycan daxilində və xaricdə başladılan bir çox nəhəng layihələrlə tamamlanaraq istismara verilib. Məsələn, "Cümhuriyyət İli" kimi tarixə düşən 2018-ci ildə dünyanın ən böyük sənaye layihələrindən olan "Cənub qaz dəhlizi"nin, bunun ardınca TANAP-ın rəsmi açılışı, "STAR" neft emalı zavodunun işə salınması, bunların Azərbaycan və Türkiyədə təntənəli tədbirlərlə qeyd olunması tarixi nailiyyətlərimiz sırasında. Heç təsadüfi deyil ki, "Cənub Qaz Dəhlizi", eləcə də TANAP "ikinci qan damarı" adlandırılır. Bununla yanaşı, "Azəri-Çıraq-Günəşli" layihəsi çərçivəsində qazanılmış nailiyyətlər, xarici tərəfdaşlarla qurulan qarşılıqlı faydalı istehsalat münasibətləri elə güclü iqtisadi səmərə verdi ki, 2017-ci ildə layihənin 2050-ci ilədək uzadılması təşəbbüsü ilə çıxış edildi və Azərbaycan üçün daha əlverişli şərtlərlə yeni müqavilə imzalandı. Ümumiyyətlə, 20-ci əsrdə, yəni 1991-ci ilin avqustunda əldə etdiyimiz ikinci müstəqilliyimizin bərpasından sonrakı ilk illərdə SOCAR-ın qarşısında duran əsas vəzifə ölkə iqtisadiyyatının dirçəlməsi, bu məqsədlə neft hasilatını inkişafımdan danışıq mərhələsində yeni yataqların işlənməsi üçün xaricdən investisiya və texnologiyalar cəlb etmək idisə, bu gün artıq onun hədəfləri dəyişib. İndi SOCAR daxili imkanları hesabına müasir dərin dəniz özülləri inşa edir, onları quraşdırır, istismar edir, dənizin böyük dərinliklərində qazma işləri aparır, ən müasir standartlar səviyyəsində sənaye müəssisələri qurur, böyük

transmilli layihələrdə operator qismində iştirak edir, xarici bazarlara sarmaya yatırır. Kəşfiyyat və hasilat sahələrində əldə edilən uğurlar SOCAR-ın beynəlxalq investisiyalarının, qlobal əməliyyatlarının genişlənməsi üçün geniş şərait yaratmışdır. Bu gün şirkət dünyanın müxtəlif ölkələrində neft və qaz məhsullarının nəqli üçün zəruri olan infrastruktur obyektlərinə, magistral boru kəmərlərinə, gəmilərə, liman və terminalara, digər nəqliyyat-logistika vasitələrinə malikdir. Müasir qlobal infrastrukturun qurulması şirkətin dünya brendinə çevrilməsinin əsas şərtlərindən biri kimi çıxış edir. Hazırda SOCAR və onun törəmə şirkətləri 15 ölkəni təmsil edən 24 şirkətlə imzalanmış 19 Hasilatın Pay Bölgüsü Sazişi (HPBS) və 2 Risk Xidməti Sazişinin (RXS) tərəfdarıdır. Ötən il, həmçinin "SOCAR Polymer" kompleksini daxil olan Polipropilen zavodunun açılış mərasimi keçirildi ki, bunun özü də böyük hadisədir və SOCAR-ın ölkə iqtisadiyyatında hansı rola və çəkiyə malik olduğunu daha bir göstəricisidir.

Beləliklə, Azərbaycanın müstəqilliyinin, müstəqil inkişafının təminatı edilməsində, Azərbaycanın dünyadakı yerinin və rolunun artmasında neft faktorunun və SOCAR-ın rolu böyükdür, danılmazdır. Bu mühüm qurum hələ uzun illər Azərbaycan iqtisadiyyatının uğurlu təminatında, o cümlədən hər birimizin həyatı, yaşayışı ilə bağlı olan dövlət büdcəsinin maliyyə təminatında öz mühüm rolunu oynayacaq və bu funksiyasını da uğurlu şəkildə davam etdirməyə müvafiq olacaq. Bəzən belə fikirlər də səslənir ki, SOCAR özəlləşdirilməlidir və s. Bilirsiniz, ümummilli lider Heydər Əliyevin böyüklüyü və uzaqqövrənliyi onda idi ki, o, özəlləşdirməyə məqsəd kimi deyil, ölkəni inkişaf etdirmək üçün qabaqçılıq dünyəvi dövlətlərinin təcrübəsinə istinad edilməklə, bir vasitə kimi baxdı. Ölkənin təbii-strateji resurslarını, Dövlət Neft Şirkətini (ARDNS) özəlləşdirmədi. Çünki Heydər Əliyev bilirdi ki, bu, Azərbaycan iqtisadi-siyasi müstəqilliyinə, inkişafına ağır bir zərbə olardı. Dünyanın da əksər ölkələri heç zaman özlərinin təbii-strateji resurslarını özəlləşdirməyiblər. Odu ki, Azərbaycan dövlətinin müstəqillik dövründə ən mühüm nailiyyətlərindən biri məhz Dövlət Neft Şirkətinin qorunub saxlanmasıdır, inkişafıdır. Zamanında, məhz ulu öndərimiz Heydər Əliyevin müdrikliyi və uzaqqövrənliyi sayəsində Dövlət Neft Şirkətinin qorunub saxlanması mümkün oldu. Əgər zamanında belə bir müdrik və tarixi qərar verilməyeydi, tam əminliklə deyirəm ki, nə müstəqil neft siyasətindən, nə də ümumən, müstəqil siyasi-iqtisadi inkişafımızdan danışıq mərhələsində yeni yataqların işlənməsi üçün xaricdən investisiya və texnologiyalar cəlb etmək idisə, bu gün artıq onun hədəfləri dəyişib. İndi SOCAR daxili imkanları hesabına müasir dərin dəniz özülləri inşa edir, onları quraşdırır, istismar edir, dənizin böyük dərinliklərində qazma işləri aparır, ən müasir standartlar səviyyəsində sənaye müəssisələri qurur, böyük

nəlxalq əlaqələri, beynəlxalq əməkdaşlığı barədə nələri vurğulamaq istərdiniz?

-Ösüldə, elə danışıqlarımız, sözləşmələrimiz bu sualın cavabını da özündə ehtiva edir. Yəni, bunlar hamısı bir-biri ilə bağlıdır və paralellik təşkil edir. Yəni, bu gün transmilli və regional layihələrin reallaşmasında ən mühüm rol oynayan başlıca qurumlardan biri və birincisi məhz SOCAR-dır. Təsəvvür etdiyim ki, bu gün SOCAR qonşu Gürcüstanda, qardaş Türkiyədə və digər bir sıra ölkələrdə önəmli layihələr həyata keçirir, investisiyalar yatırır. Yuxarıda da adını çəkdiyimiz və Azərbaycan-Türkiyə qarşılıqlı nüvə bəzi bariz nümunəsi kimi ortaya qoyulan "STAR" neft emalı zavodu deyilənlərə əyani sübutdur. Bu yönə də misalları sayını xeyli artırıraq, digər nəqliyyat-logistika vasitələrinə malik "Şahdəniz" yatağının işlənilməsi özü təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün region və Avropa ölkələri üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Ekspertlərin rəyinə görə, "Şahdəniz"də hasil edilməmiş təxminən 625 milyard kubmetr qaz və 117,5 milyon ton kondensat ehtiyatı mövcuddur. Bu layihənin həyata keçirilməsi həm də Türkiyə, Gürcüstan, Yunanıstan, Albaniya, Bolqarıstan və İtaliyadakı milyonlarla istehlakçının təbii qaza olan ehtiyacının təminatı üçün əlavə hesablanıb. Bunun özü də məhz beynəlxalq əlaqələrin, bey-

dəniz-2" çərçivəsində hasil olunan təbii qazın bu kəmərlə vasitəsilə kommersiya məqsədilə Türkiyəyə nəql edilməsinə başlandı. Bu ilin sonunadək boru kəmərinin həm də Avropa Birliyi sərhədində qədər olan hissəsi tamamlanacaq. 2020-ci ilin əvvəlində TAP kəməri TANAP-a birləşdiriləcək və ildə 10 milyard kubmetr həcmində Azərbaycan təbii qazının Avropa bazarına daşınması reallaşdırılacaq. Artıq TAP layihəsi üzrə ümumi işlərin 75 faizdən çoxu icra edilib. Əminliklə demək olar ki, TAP layihəsi də tezliklə tamamlanacaq və Avropanın 40 milyard dollar sərmayə tələb edən ən böyük infrastruktur layihəsi - "Cənub qaz dəhlizi" tam şəkildə icra ediləcək. Yəni, sərmayə qoyuluşlarını şəxələndirməklə, investisiyaların müxtəlif sahələrə yatırmaqla şirkətin bu və ya digər bir məhsul növündən asılılıqdan azaltmaq qarşısında duran başlıca məqsədlərdəndir. Bu məqsədə addım-addım yaxınlaşmaqla Azərbaycanın sənaye qüdrətinin və ixrac potensialının artırılmasına töhfələr verilir. Xam neftin qiymətinin kəskin düşdüyü son illərdə neft-kimya məhsullarının qiymətlərində daha yüksək sabitlik müşahidə olunur ki, bu da tutduğumuz yolun düzgünlüyünü bir daha sübut edir. Yeni əməliyyat sahələrində əldə edilən müsbət təcrübə və nəticələr həmin sahələrdə fəaliyyətlərin genişləndirilməsi üçün zəmin yaradır. Heç təsadüfi deyil ki, SOCAR-ın gələcək hədəfləri sırasında Türkiyədə daha bir neft-kimya kompleksinin inşası nəzərdə tutulur. Yeni layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırılması bu ilin aprel ayında yekunlaşdırılacaq, həmin ilin iyun ayında tikin-

şünlənmiş, gələcəyə hədəflənmiş sənaye siyasəti aparılır və onun regionlarda daha sürətli təminat edilməsi istiqamətində çoxsaylı işlər görülür. Sumqayıt şəhəri də bu gün respublikamızın dinamik və sürətlə inkişaf edən sənaye mərkəzlərindən biridir. Bu baxımdan, Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisində növbəti inşa olunan "SOCAR karbamid" zavodunun istifadəyə verilməsi də çox böyük hadisədir. Bu, Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafının daha bir göstəricisidir. Bu, onu göstərir ki, Azərbaycan qarşısına qoyduğu bütün məqsədləri, hədəfləri səbirlə, təmkinlə, uzaqqövrənliklə, bir-bir, ardıcılıqla reallaşdırır. Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı artıq tam geridönməz xarakter daşımaqdadır. Dünyada neftin qiymətinin artıb-azalmasının ölkə iqtisadiyyatının inkişafına, transmilli və regional layihələrin davam etdirilməsinə, reallaşdırılmasına mənfi təsiri sifirə endirilib. Odu ki, belə bir zavodun işə düşməsi, təntənəli açılış mərasiminin keçirilməsi də Azərbaycan iqtisadiyyatının, xüsusilə, aqrar sektorun inkişafında öz mühüm rolunu oynayacaq və öz müsbət töhfəsini mütləq verəcək. Qeyd edim ki, karbamid zavodunun layihəsi ölkə prezidentinin hələ 2008-ci ilin avqustunda imzaladığı Sərəncamla təsdiq edilmiş "2008-2015-ci illərdə əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı"na və 2014-cü ilin dekabrında imzaladığı Sərəncamla təsdiq edilmiş "Sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı"na əsasən icra edilib. Belə ki, təməli 2011-ci ildə qoyulan zavodun tikintisi ilə əlaqədar elan olunan beynəlxalq açıq tenderin nəticələrinə əsasən 2012-ci ildə Koreya Respublikasının "Samsung Engineering" şirkəti mühəndislik, satınalma və tikinti üzrə podratçı seçilib. Layihənin ammonyak və karbamid istehsalı üzrə texnoloji avadanlığı müvafiq olaraq Danimarka və Hollandiya şirkətləri tərəfindən təmin edilib. Həmçinin, layihənin idarə edilməsi və müstəqil təftiş xidmətlərinin həyata keçirilməsi məqsədilə 2015-ci ildə Finlandiya şirkəti ilə müvafiq müqavilə imzalanıb. Tikintinin pik vaxtında zavodun inşasına, ümumilikdə, 3600 nəfərdən artıq işçi cəlb olunub. Bununla yanaşı, inşaat zamanı təhlükəsizlik tələblərinə maksimum dərəcədə riayət edilib, iş həcmi qəzasız şəraitdə yerinə yetirilib.

Qeyd etdiyim kimi, bu zavodun işə düşməsi Azərbaycanda, xüsusilə kənd təsərrüfatının inkişafında mühüm rol oynayacaq. Belə ki, karbamid gübrəsi ən yüksək azot tutumuna malikdir və buna görə də ən keyfiyyətli azot gübrəsi hesab olunur. Suda tez həllolma qabiliyyətinə görə seçilən bu gübrə növü ammoniyak və karbon dioksidin sintezi nəticəsində əldə edilir. Karbamidə tələbat onun aşağı maye dəyəri, qənaətcil daşınması, rahat tətbiqi və kənd təsərrüfatında yüksək məhsuldarlığı ilə əlaqədardır. Bu məhsuldan digər kimyəvi maddələrin istehsalında əzəcliyə də geniş istifadə olunur. Nəzərinizə çatdırmaq istərdim ki, indiyədək azot gübrələri Azərbaycana idxal edildiyi halda, yeni zavod həm daxili bazarın tələbatını tam ödəyəcək, həm də istehsal etdiyi məhsulun təxminən 70 faizini ixrac edəcək. Nəticədə, daha əvvəl idxal üçün sərf edilən illik 90 milyon dollara qədər valyuta vəsaitləri ölkədə qalacaq, eyni zamanda, zavod respublikamız üçün əlavə gəlir mənbəyinə çevriləcək.

Eyni zamanda, məlumat üçün bildirim ki, "SOCAR karbamid" hazırda ölkədə qeyri-neft sektorunda həyata keçirilmiş ən böyük layihədir və ümumi dəyəri təxminən 800 milyon avro təşkil edir. Layihənin maliyyələşdirilməsi ilkin dövrdə dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlər hesabına həyata keçirilib. Zavodun inşası zamanı bir sıra beynəlxalq banklardan dövlət zəmanəti əsasında 500 milyon avro məbləğində vəsait cəlb edilib. Zavodda təxminən 500 nəfər daimi işlə təmin ediləcək. Ən maraqlı və sevindirici məqamlardan biri də odur ki, zavodun tikintisində iştirak edənlərin mütləq əksəriyyəti Azərbaycan vətəndaşlarıdır. Bu, onu göstərir ki, Azərbaycanda çox güclü kənd potensialı yaradılıb, fəhlə kadrları, mütəxəssislər korpusu formalaşdırılıb. Bu, həm də son illər ərzində ölkədə təhsil sahəsinə ayrılan diqqətin bariz nümunəsi sayıla bilər.

Açıqlıq mərasimində ölkə prezidentinin çıxışında da vurğulandığı kimi, bu zavodun əsas özəlliyi ondan ibarətdir ki, burada xammal kimi istifadə olunan məhsul təbii qazdır, yerli məhsuldu. Yəni, karbamidin tərkibində xarici komponent yoxdur. "Burada ildə 450 milyon kubmetr təbii qazdan istifadə olunacaq. Əgər biz təbii qazı indi bugünkü qiymətlərlə mövcud xarici bazar-

nəlxalq əməkdaşlığın təzahürüdür. Belə bir əməkdaşlıq olmasaydı, bu məsələ də ortaya çıxmazdı. Həmçinin, TANAP SOCAR üçün böyük önəm daşıyan layihədir. Şirkət bu beynəlxalq layihədə ən böyük iştirakçı payına malik olmuş və lider rolunu inamla öz üzərinə götürmüş, işin öhdəsindən layiqincə gəlmişdir. Kəmərin inşası prosesində qazanılmış nailiyyətlər göstərdi ki, SOCAR artıq xaricdə böyük və məsul layihələri vaxtında və yüksək səmərə ilə həyata keçirməyə qadirdir. Təkcə bu faktı qeyd etmək kifayətdir ki, ilkin qiymətləndirmə zamanı layihənin dəyəri 11 milyard dollardan çox hesablanmışdırsa, sonradan görülməli sərəməlləşdirmə tədbirləri nəticəsində bu rəqəmi 8 milyardan aşağı salmaq mümkün olmuşdur. TANAP layihəsinin iki mərhələdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdu. Bildiyiniz kimi, ilk mərhələdə təbii qazın Türkiyə ərazisinə çatdırılması və ölkə bazarına daxil edilməsi, ikinci mərhələdə isə Avropa Birliyi sərhədində qədər nəqli hədəf götürüldü ki, artıq hədəfimiz, ölkə Prezidenti İlham Əliyevin bu istiqamətdəki çoxsaylı fəaliyyəti ölkəmiz üçün beynəlxalq əməkdaşlıq istiqamətində böyük önəm və əhəmiyyətə malikdir. Bundan udul və qazanan isə, ilk növbədə xalqımız, müstəqil dövlətimiz və dövlətçiliyimizdir. Fikirlərimiz ölkə prezidentinin Davosda Dünya İqtisadi Forumu çərçivəsində "Bir kəmərlə, bir yol" təşəbbüsünün inkişaf etdirilməsi: Çinin trilyon dollarlıq baxışı" mövzusunda sessiya zamanı səsləndirdiyi bu fikirlərlə tamamlamaq istəyirəm: "Biz qonşularımız olmadan tranzit ölkə ola bilməzlik. Bizim qonşularımız onların qonşuları olmadan tranzit ölkələr ola bilməzlik. Buna görə də, ölkələr zənciridir və biz Şərqlə Qərbdə və Şimaldan Cənuba gedən yol üzərindəyik. Beləliklə, biz qitələri, ölkələri birləşdiririk və daha proqnozlaşdırıla bilən gələcək yaradıq..."

Müəssisəmizə apardı: K.HƏMİDOV